

Some Aspects of the Activities of the Creative Intelligentsia of Batumi
(A sociological analysis)

ქ.ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენციის საქმიანობის ზოგიერთი
ასპექტი (სოციოლოგიური ანალიზი)

Nugzar Chkhaidze

Doctor of philosophy, sociologist
Batumi Shota Rustaveli State University
Niko Berdzenishvili Institute's Ethnology
and Sociological Research Department
Senior researcher

e-mail: nugzar.chkhaidze@bsu.edu.ge

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2795-791X>

Abstract: In the present paper, we discuss various aspects of work and life of creative intelligentsia living in Batumi. First of all, the content of the concept of "intelligentsia" itself is clarified and the emphasis is placed on the variety of its scientific definitions, which in turn is due to the wide range of social groups considered under the intelligentsia. As for sociology, following characteristics are direct subject of study in a certain sociological research: professional affiliation of the respondents; their specific field of activity; amount of income; dynamics of the financial situation over the last five years; Promotion of creative activity by governmental and private structures (including aspects of material well-being); the possibility of implementing a private commercial project by creative intelligentsia,; existence of contacts with foreign colleagues; Willingness to work abroad in a creative direction; involvement in artistic projects implemented by the government; Assessing the state of Georgian culture in general and comparing it with European culture; National culture development prospects; Recommendations on how to increase the role of creative intelligence in public life; presentation of the main hindering factors that prevent creative intelligence in professional activity; Particular attention was paid to determining the relationship between the concepts of "intelligentsia" and "intellectual", including their similarities and differences, as well as the specifics of the use of these terms in scientific literature. A very important place in this article is devoted to finding out what the so-called "the red intelligentsia" represented actually, whether they were a group artificially created by the Soviet communist government, or they were sincere eulogists of a classless, communist society. A certain place in the article is devoted to clarifying the internal structure of the intelligentsia, their types - creative, technical, scientific, administrative, pedagogical intelligentsia, etc., their role in the spiritual life of the country. In the end, this work, St. Based on the results of a sociological survey of Batumi's creative

intelligentsia, it allows to identify the main problems that hinder their professional activities.

Key words: intelligenction, intellectual, creative intelligentsia, culture, artist.

ნუგზარ ჩხაიძე

ფილოსოფიის დოქტორი, სოციოლოგი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ნიკო ბერძენიშვილის ინსტიტუტის ეთნოლოგიისა და
სოციოლოგიური კვლევი სგანყოფილების
უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი
e-mail: nugzar.chkhaidze@bsu.edu.ge

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2795-791X>

აბსტრაქტი: წინამდებარე ნაშრომში, განხილულია, ქ. ბათუმში მცხოვრები შემოქმედებითი ინტელიგენციის მოღვაწეობის და ყოფაცხოვრების სხვადასხვა ასპექტი. უპირველეს ყოვლისა ზუსტდება თვით ცნება „ინტელიგენციის“ შინაარსი და აქცენტი კეთდება მისი მეცნიერული განმარტების მრავალგვარობაზე, რაც თავის მხრივ, განპირობებულია ინტელიგენციის ქვეშ მოაზრებულ სოციალური ჯგუფების ფართო სპექტრით. უშუალოდ კონკრეტული სოციოლოგიური კვლევის შესწავლის საგანს კი წარმოადგენენ შემდეგი სახის მახასიათებლები: რესპონდენტთა პროფესიული კუთვნილება; მათი კონკრეტული საქმიანობის სფერო; შემოსავლის ოდენობა; მატერიალური მდგომარეობის დინამიკა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში; სახელისუფლებო და კერძო სტრუქტურების მხრიდან შემოქმედებით საქმიანობაში ხელშეწყობა (მათ შორის მატერიალური სახის); შემოქმედებითი ინტელიგენციის მიერ, კერძო კომერციული პროექტების განხორციელების შესაძლებლობა; შემოქმედებითი კონტაქტების არსებობა უცხოელ კოლეგებთან; საზღვარგარეთ პროფესიით მუშაობის სურვილი; ხელისუფლების მიერ განხორციელებულ სახელოვნებო პროექტებში ჩართულობა; ზოგადად ქართული კულტურის დღევანდელი მდგომარეობის შეფასება და მისი ევროპულ კულტურასთან შედარება; ეროვნული კულტურის განვითარების პერსპექტივები; რეკომენდაციები იმის თაობაზე, თუ როგორ შეიძლება გაიზარდოს შემოქმედები ინტელიგენციის როლი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში; იმ ძირითადი ხელშემშლელი ფაქტორების წარმოჩენა, რომლებიც ხელს უშლიან შემოქმედებით ინტელიგენციას პროფესიულ საქმიანობაში.

ყურადღება გამახვილდა ცნებების „ინტელიგენცია“ და „ინტელექტუალი“-ს ურთიერთმიმართების, მათ შორის მსგავსების და განსხვავების დადგენას, ასევე ამ ტერმინების გამოყენების სპეციფიკას სამეცნიერო ლიტერატურაში. ძალიან მნიშვნელოვანი ადგილი აღნიშნულ სტატიაში ეთმობა იმის გარკვევას, თუ რას წარმოადგენდა რეალურად ე.წ.

წითელი ინტელიგენცია, იყო ის საბჭოთა კომუნისტური ხელისუფლების მიერ ხელოვნურად შექმნილი ჯგუფი, თუ ისინი იყვნენ უკლასო, კომუნისტური საზოგადოების გულწრფელი მეხოტბეები.

გარკვეული ადგილი სტატიაში ეთმობა ინტელიგენციის შიდა სტრუქტურის გარკვევას, მათ სახეობებს – შემოქმედებით, ტექნიკურ, სამეცნიერო, ადმინისტრაციულ, პედაგოგიურ და ა.შ. ინტელიგენციას, მათ როლს ქვეყნის სულიერი ცხოვრების საქმეში. საბოლოო ჯამში, ეს ნაშრომი, ქ. ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენციის სოციოლოგიური გამოკითხვის შედეგებზე დაყრდნობით, იძლევა იმის საშუალებას, რომ იდენტიფიცირებული იქნას ის ძირითადი პრობლემები, რომლებიც აფერხებენ მათ პროფესიულ საქმიანობას.

საკვანძო სიტყვები: ინტელიგენცია, ინტელექტუალი, შემოქმედებითი ინტელიგენცია, კულტურა, ხელოვანი.

შესავალი: ჩვენი საზოგადოების მნიშვნელოვანი სეგმენტია შემოქმედებითი ინტელიგენცია, რომელსაც ქვეყნის განვითარების საქმეში დიდი წვლილი შეაქვს. ის არის საქართველოს სულიერების ბალავარი. თავისი საქმიანობით შემოქმედებითი ინტელიგენცია ქმნის, ინახავს და საზოგადოებაში ავრცელებს კულტურულ-სამეცნიერო ფასეულობებს. შემოქმედებითი ინტელიგენცია შეიძლება ზოგადად განვიხილოთ ისეთ სოციალურ ჯგუფად, რომლის პროფესიული საქმიანობის საფუძველია მაღალი საგანმანათლებლო დონე და შემოქმედებითი ხასიათის გონებრივი შრომა. მას განსაკუთრებული როლი აკისრია საქართველოს ისტორიაში-უპირატესად, მხოლოდ შემოქმედებით ინტელიგენციას ძალუმს, მოახდინოს ჩვენი ერის არსებობის მანძილზე შექმნილი კულტურული ფასეულობების აკუმულირება, შესწავლა, მისი განვითარების პერსპექტივების დასახვა და მთლიანობაში კი მთელი საზოგადოების სულიერი ცხოვრების წარმართვა.

თემის აქტუალობა ჩვენი აზრით განპირობებულია იმით, რომ პოსტსაბჭოთა, დამოუკიდებელ საქართველოში, შემოქმედებითი ინტელიგენციის პრობლემატიკის კომპლექსური სოციოლოგიური შესწავლა სათანადოდ ჯერ არ განხორციელებულა. აღნიშნული კვლევით ჩვენ შევეცადეთ გამოგვესწორებინა ეს ხარვეზი.

დღემდე, სამწუხაროდ, არ არის შემუშავებული „ინტელიგენციის“ საყოველთაოდ მიღებული, უნიფიცირებული განმარტება რაც შეეხება თვით ტერმინ „ინტელიგენციას“ ის ლათინური წარმოშობის სიტყვაა და ცოდნას, გონიერებას და განათლებულობას ნიშნავს. ტერმინი „ინტელიგენცია“ პირველმა გამოიყენა ნაკლებადცნობილმა რუსმა მწერალმა პეტრე ბობორიკინმა მეცხრამეტე საუკუნის სამოციან წლებში. მან ეს სიტყვა „ისესხა“ გერმანული ენიდან. შემდეგ ეს ტერმინი გავრცელდა კონტინენტის

სხვა ენებშიც ანუ „დაუბრუნდა“ ევროპას. პ. ბობორიკინმა ამ ტერმინის შემოტანით იმ პირების გამოცალკავება და კატეგორიზაცია სცადა, რომლებსაც აერთიანებდა გონებრივი შრომა. თავიდანვე გარკვეულ სიძნელეს წარმოადგენდა იმ სოციალური ჯგუფების დადგენა, რომლებიც შეიძლება მიკუთვნებული ყოფილიყვნენ ინტელიგენციას. ინტელიგენციის საქმიანობის სპექტრი იმდენად მრავალფეროვანია, რომ მისი ცალმხრივად განმარტება გაძნელებულია. მაგ. არსებობს შეხედულება, რომ ინტელიგენციად, მხოლოდ შემოქმედებითი ინტელიგენცია (მეცნიერები, მწერლები, მუსიკოსები, მხატვრები და ა. შ.) უნდა ჩაითვალოს. ამ საკითხთან დაკავშირებით არსებობს შემდეგი თვალსაზრისიც, რომლის მიხედვითაც, ინტელიგენციის შემადგენლობაში შედის გონებრივი შრომით დაკავებული ყველა პირი: ტექნიკურ-საინჟინრო, საგანმანათლებლო, ადმინისტრაციული, სამართლებრივი ორგანოების და ა. შ. პერსონალი.

ინტელიგენციის რაობის თაობაზე არსებობს თვალსაზრისი, რომ ინტელიგენციის წარმომადგენლებად, შეიძლება მივიჩნიოთ ისინიც კი, ვინც სპეციფიკური ხასიათის ინტელექტუალურ-პრაქტიკული ხასიათის საქმიანობას ახორციელებს (დიზაინერი, მოდელიორი, დეკორატორი, ოქრომჭედელი და ა. შ.). გვხვდება ინტელიგენციის ცნების ისეთი უცნაური ინტერპრეტაციაც, რომლის მიხედვითაც ინტელიგენციას შეიძლება მიეკუთვნებოდეს მხოლოდ ის პირები, რომელთა საქმიანობის ძირითადი ვექტორია ხელისუფლების კრიტიკა. ინტელიგენციის ცნების დეფინიციისას, არსებობს ისეთი უკიდურესი წარმოდგენებიც, რომელთა მიხედვითაც საინჟინრო-ტექნიკური ინტელიგენცია საერთოდ არ მიეკუთვნება ინტელიგენციას. ასეთად კი მხოლოდ შემოქმედი ინტელიგენცია შეიძლება ჩაითვალოს. ერთ-ერთი განმარტებით კი ინტელიგენტობა საერთოდ არ ნიშნავს რაიმე სახის შემოქმედებითი პროდუქციის შექმნას, საკმარისია პიროვნება იყოს განათლებული, კულტურული და მაღალი ზნეობის მატარებელი.

ზოგადად უნდა ითქვას,, რომ „ინტელიგენციის“ ცნება, უნდა განვიხილოთ, როგორც ისტორიულად განვითარებადი კატეგორია. რაც შეეხება ჩვენ დამოკიდებულებას ამ ტერმინთან, ჩვენ ვემზობით იმ მოსაზრებას, რომ ინტელიგენციას ფართო გაგებით შეიძლება მიკუთვნებული იქნას ყველა ის პირი, ვინც უპირატესად დაკავებულია გონებრივი, არაფიზიკური შრომით.

ძალიან საყურადღებოა ტერმინ „ინტელექტუალის“ დამკვიდრება ჩვენთან. ის საბჭოთა კავშირში თითქმის არ გამოიყენებოდა (ძირითადად დასავლეთის ქვეყნებში იყო გავრცელებული). არსებობს მოსაზრება, რომ ამ ორ მსგავს ტერმინს „ინტელიგენცია“ და „ინტელექტუალი“ შორის არ უნდა დაისვას ტოლობის ნიშანი, რადგან შეიძლება მიეკუთვნებოდეს ინტელიგენციას და არ იყო ინტელექტუალი. დასავლეთში დამკვიდრდა

შეხედულება, რომ ინტელექტუალები შეიძლება ეწოდოს მხოლოდ გონებრივი შრომით დაკავებულ იმ პროფესიონალებს, რომლებიც ქმნიან მაღალი დონის ინტელექტუალურ პროდუქციას და გამოირჩევიან შემოქმედებითი (კრეატიული) აზროვნებით.

არსებობს ასევე მოსაზრება, რომ ცნება „ინტელიგენცია“ წარსულს ჩაბარდა და მისი გამოყენება არქაიზმია - ჩვენ არ შევუდგებით ამ პოსტულატის სიღრმისეულ განხილვას, უბრალოდ გამოვთქვამთ მოსაზრებას ამ საკითხთან დაკავშირებით. ჩვენ მიგვაჩნია რომ „ინტელიგენცია“ და „ინტელექტუალი“ ფაქტობრივად იდენტური, ერთი შინაარსის ცნებებია, რომელთაც აერთიანებს ის პარადიგმა, რომ მასში მოიაზრებიან გონებრივი, არაფიზიკური შრომით დაკავებული ადამიანები. ამ ტერმინების გამოყენების სპეციფიკა კი იმაში მდგომარეობს, რომ ტერმინი „ინტელექტუალი“ ხმარებაში დამკვიდრდა უპირატესად დასავლეთში, ხოლო ტერმინი „ინტელიგენცია“ კი ძირითადად საბჭოთა კავშირში და პოსტსაბჭოთა სივრცეში („ინტელიგენცია“ რომ ხმარებადი ტერმინია, ჩანს იქედანაც, რომ ის ხშირად გამოიყენება გაეროს ოფიციალურ დოკუმენტებში).

ინტელიგენციაზე საუბრისას გვერდს ვერ ავუვლით, ისეთ მნიშვნელოვან საკითხს, რომელიც ეხება ინტელიგენციის ადგილს საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურაში. საბჭოთა კავშირში, მარქსისტული იდეოლოგიიდან გამომდინარე „არსებობდა“ ორი კლასი (მუშათა კლასი და კოლმეურნე გლეხობა) და ინტელიგენცია, როგორც სოციალური ფენა და არა კლასი ანუ სხვადასხვა სოციალური ჯგუფი მოქცეული იყო ამ ორ კლასსა და ინტელიგენციაში. ამის შედეგად მივიღეთ აბსურდული სიტუაცია. მაგ. უმაღლესი კლასის პილოტი მიეკუთვნებოდა მუშათა კლასს, ხოლო ფოსტის რომელიღაც რიგითი კლერკი კი, ითვლებოდა მოსამსახურედ. სოფლად უფრო უცნაური სიტუაცია იყო. მაგალითად ცნობილია რომ საბჭოთა მეურნეობებში და კოლმეურნეობებში დასაქმებულები ძირითადად სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციას აწარმოებდნენ, ე. ი. მათი შრომის ხასიათი იდენტური იყო, მაგრამ მათ სხვადასხვა კლასს – მუშათა კლასს და კოლმეურნე გლეხობას მიაკუთვნებდნენ, საკუთრების ფორმებთან კავშირის გამო – საბჭოთა მეურნეობებში მიწა და წარმოების საშუალებები სახელმწიფო საკუთრებას წარმოადგენდა, ხოლო კოლმეურნეობებში კოოპერაციულს. საბჭოთა მეურნეობებში დასაქმებულებს სახელიც კი გამოუძებნეს – მუშათა კლასის აგრარული რაზმი.

საბჭოთა საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურასთან დაკავშირებით ერთ საინტერესო გარემოებას გვინდა გავუსვათ ხაზი: 1960-იანი წლებიდან საბჭოთა კავშირში შეიმჩნეოდა უმაღლესდამთავრებულთა (განსაკუთრებით პედაგოგთა) სიჭარბე, ამის გამო ბევრი მათგანი ვერ საქმდებოდა პროფესიის

მიხედვით. ასეთი ვითარების გამო, ინტელიგენციის ნაწილი იძულებული გახდა დასაქმებულიყო ფიზიკური შრომით (ქარხნებში, ფაბრიკებში, ტაქსისტებად და ა. შ.). ასეთი კატეგორიის ხალხს ოფიციალურმა საბჭოთა დოქტრინამ „მიანიჭა“ შემდეგი სტატუსი – „მუშა-ინტელიგენტი“. ეს ყველაფერი აიხსნებოდა იმით, რომ ასეთი ქმედებით საბჭოთა ინტელიგენციამ „აჩვენა“, ვითომდა თავისი მაღალი ზნეობრივი სახე, რადგან ისინი „ნებაყოფლობით“ დაეუფლენ მუშათა პროფესიებს, რითაც „აამაღლეს“ ამ სფეროში დასაქმებულთა პრესტიჟი (ამ ქმედებით, მათი აზრით, „ინტელექტუალური“ ხასიათი შესძინეს მუშათა პროფესიებს). სინამდვილეში, როგორც აღვნიშნეთ ასეთი ვითარების მიზეზი იყო თავისი პროფესიით ინტელიგენციის დაუსაქმებლობა.

მთელი ეს უაზრობა გამოწვეული იყო იმით, რომ საბჭოთა იდეოლოგიას არ სურდა მარქსისტული კლასობრივი თეორიის მიღმა გასვლა და სურდა მთელი საზოგადოება რადიკალიზებული, ორ კლასსა და ერთ სოციალურ ფენაში მოექცია. ზოგიერთი ფუნდამენტალისტი კომუნისტი უფრო შორს მიდიოდა და სოციალისტური იდეოლოგიიდან გამომდინარე, სადაც „ნაწინასწარმეტყველები“ იყო განსხვავებების წაშლა ქალაქსა და სოფელს, გონებრივ და ფიზიკურ შრომას შორის, დარწმუნებულები იყვნენ რომ მალე კლასები საერთოდ გაქრებოდა და შეიქმნებოდა უკლასო საზოგადოება. აღსანიშნავია, რომ ამავდროულად იბლოკებოდა, დასავლეთში, საზოგადოების სოციალური სტრუქტურის აღსაწერად გამოიყენებული სტრატეგიკაციის მოდელი, რომელიც საზოგადოებას დიფერენცირებულად, უფრო გაშლილად, სტრატეგების (ნიშნავს შრეს) მიხედვით ახარისხებდა (გამოყოფილია დაახლოებით 400 სტრატა). მაგალითად, ისმის კითხვა, რომელ კლასს შეიძლება მივაკუთვნოთ გამოჩენილი სპორტსმენი, რომლის წლიური შემოსავალი მილიონობით დოლარს შეადგენს? – ის არც მუშაა, არც გლეხი და არც ინტელიგენტი. სტრატეგიკაციის თეორიის მიხედვით მისი ადგილი საზოგადოებაში თავისი პროფესიით და შემოსავლებითაა განპირობებული. ამ ფაქტის წარმოჩენაც კი საკმარისია იმის დასამტკიცებლად რომ მარქსისტულმა კლასობრივმა თეორიამ და მისმა პრიმიტიულმა საბჭოთა მოდელმა სრული კრაზი განიცადა. დღეს მისი ადგილი საზოგადოების სტრატეგიკაციულმა დაყოფამ დაიკავა. შეიცვალა ტერმინოლოგიაც, მაგ. თითქმის აღარ იხმარება ტერმინი პროლეტარი, სამაგიეროდ ფართოდ გამოიყენება ახალი სოციალური სინამდვილის აღმნიშვნელი სიტყვა საშუალო კლასი, რომლის ძირითადი მახასიათებელია მატერიალური შემოსავლის ოდენობა და არა სხვა რაიმე პარამეტრები.

ძალიან საინტერესოა ინტელიგენციის გარკვეული ნაწილის შინაარსობრივი ტრანსფორმირება საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ. კომუნისტებმა კარგად იცოდნენ, რომ ინტელიგენციას,

განსაკუთრებით მწერლებს შეეძლოთ დიდი ზეგავლენა მოეხდინათ ხალხთა მასებზე და დაიწყეს ახალი ტიპის, „წითელი“, „მუშურ-გლეხური“ ინტელიგენციის შექმნა. მათ ძირითად მოვალეობად დაუსახეს „გავლენის აგენტის“ ფუნქციის შესრულება, რომელთა მთავარი ამოცანა იყო კაპიტალისტურ სამყაროსთან დაპირისპირება და უკლასო, კომუნისტური მომავლის პროპაგანდა. სამწუხაროდ ქართული ინტელიგენციის საკმაოდ დიდი ნაწილი, მმართველი კომუნისტური პარტიის ფასადი და იდეოლოგიური საყრდენი გახდა.

აღსანიშნავია, რომ საბჭოთა ინტელიგენციად „გადაკეთებული“ პირები ისე შეეზარდნენ სახელისუფლებო სტრუქტურებს, რომ მოკლე დროში საბჭოთა სახელმწიფოს პრივილეგირებული პერსონები გახდნენ, რაც გამოიხატებოდა საბჭოთა ხელისუფლების მიერ მათი ბინებით, აგარაკებით, ფულადი ჯილდოებით და სხვა სიკეთეებით უზრუნველყოფაში ამასთან ერთად. ე. წ. ელიტური ინტელიგენციის გადაბირების სხვა მეთოდებიც გამოიყენებოდა, მაგ. „მაღალრეიტინგიან“ ინტელიგენტებს იწვევდნენ სხვადასხვა პარტიულ თუ სახელისუფლებო თათბირებზე, შეყავდათ საზღვარგარეთ მიმავალ დელეგაციებში. საინტერესო ინტელიგენციის გადაბირების ერთ-ერთი სახე იყო ე.წ. სპეცგამანაწილებლები, სადაც „დამჯერე“ ინტელიგენტები, პარტიულ ნომენკლატურასთან თანაბრად, მიზერულ ფასებში, იძენდნენ დეფიციტურ საქონელს.

საბჭოთა სახელმწიფოს ამგვარი პოლიტიკის შედეგად, საქართველოში ჩამოყალიბდა ინტელიგენციის განსაკუთრებული ფენა, ე. წ. წითელი ინტელიგენცია, რომელიც პარტიულ-სახელისუფლებო ელიტასთან იყო შეზრდილი და ფაქტიურად იმდროინდელი საზოგადოების ზედაფენას, საბჭოთა ნომენკლატურის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენდა. მისი ძირითადი მისია იყო კომუნისტური პარტიის ინტერესების გატარება ცხოვრების ყველა სფეროში. საბჭოთა პოლიტიკური დოქტრინის მიხედვით, ინტელიგენციას, რადგან ის ფენაა და არა კლასი, არ შეეძლო ეთამაშა დამოუკიდებელი პოლიტიკური როლი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მისი მთავარი ფუნქცია იყო, ხალხის „სამსახურში“ ყოფნა, „დიადი“ ამოცანის – უკლასო საზოგადოების აშენების საქმეში. ამასთან ერთად ინტელიგენციას არ უნდა ჰქონოდა თვითკმარი იდეოლოგიური კრედოც – ის მთლიანად უნდა ყოფილიყო დამოკიდებული პროლეტარიატის მსოფლმხედველობაზე.

საბჭოთა ხელისუფლებამ, ინტელიგენციის „მოთვინიერების“ უფრო კარგად წარსამართავად, მისი კომუნისტური იდეოლოგიის ჩარჩოებში უფრო „მყარად“ მოქცევის მიზნით, კულტურის სფეროში დააწესა შემოქმედებითი სტანდარტი – სოციალისტური რეალიზმი. ყველა შემოქმედი ინტელიგენტი ვალდებული იყო ემოღვაწა ამ სტანდარტის ფარგლებში. ვინც არ იმუშავებდა ამ „თარგით“, ის სხვადასხვა ფორმით

ისჯებოდა (მაგ. არ აქვეყნებდნენ საბჭოთა იდეოლოგიისთვის „მიუღებელი“ ამა თუ იმ მწერლის ნაწარმოებს).

საბჭოთა პერიოდის ინტელიგენციის დაყოფა პირობითად შეიძლება ორ ძირითად სტატუსურ ჯგუფად – ერთს წარმოადგენდა პრივილეგირებული ინტელიგენცია, რომელთა „ელიტურობა“ განისაზღვრებოდა არა იმდენად შემოქმედებითი მიღწევებით, არამედ სახელისუფლებო სტრუქტურებთან სიახლოვით და იდეოლოგიურ კონიუნქტურაზე „მორგებით“ (მაგ.რა დაბალი დონის არ უნდა ყოფილიყო შემოქმედებითი პროდუქცია(თეატრი, კონო, მწერლობა, მუსიკალური ნაწარმოები და ა.შ.), თუ იქ ხოტბა იქნებოდა შესხმული საბჭოთა კავშირისადმი, ლენინისადმი, კომპარტიისადმი და სხვა, ხელისუფლებისათვის მისაღები თემებისადმი, მათი ავტორები ძალიან ხშირად იღებდნენ სხვადასხვა სახის ჯილდოებს და პრემიებს. მეორე ჯგუფში კი შედიოდა შემოქმედი ინტელიგენციის ის ნაწილი, რომლებიც მიუხედავად უკიდურესი გაჭირვებისა, ემიჯნებოდნენ კომუნისტურ კულტურულ პოსტულატებს და ქმნიდნენ არაიდეოლოგიზირებულ, ხშირად ანტისაბჭოთა ნაწარმოებებს.

ინტელიგენციის იმ თვალსაჩინო წარმომადგენლების ნაწილი, რომლებმაც ვერ „აუწყვეს დროს ფეხი“, რეპრესირებული იქნენ. ზოგიერთები დახვრიტეს (მ. ჯავახიშვილი, ტ. ტაბიძე, პ. იაშვილი), ზოგიერთები თავიანთი შემოქმედების გამო ციხეში იხდიდნენ სასჯელს (მაგალითად, ზვიად გამსახურდია). მათი ძირითადი ბრალი ანტიკომუნისტური, ბურჟუაზიული, საზოგადოებისათვის „მავნე“ კულტურის გავრცელება იყო.

ინტელიგენციაზე საუბრისას, გვინდა შევეხოთ „წითელი“ ინტელიგენციის „ფსევდოდისიდენტურ“ ნაწილს. ამ ხელოვანებს ორმაგი სახე ჰქონდათ. მათი საქმიანობის თავისებურება გამოიხატებოდა იმაში, რომ ერთი მხრივ ისინი ქმნიდნენ შინაასრით არასაბჭოთა ხასიათის ნაწარმოებებს, იღებდნენ „არასწორ“, „ბურჟუაზიული“ იდეოლოგიით „გაჯერებულ“ ფილმებს, ხოლო მეორე მხრივ, მიუხედავად შემოქმედებითი „ოპოზიციონერობისა“, ისინი, საკმაოდ იყვნენ „შეზრდილი“ სახელისუფლებო სტრუქტურებთან და მათდამი ლოიალობას გამოხატავდნენ. მაგ. რომელიმე მწერალს შეიძლება დაეწერა „დისიდენტური“ რომანი, რომელშიც მკაცრად გააკრიტიკებდა (ქარაგმულად) საბჭოთა წყობას, კომუნისტურ იდეოლოგიას, მაგრამ ამავე დროს მათ პარტიულ ხელმძღვანელობასთან მეგობრული დამოკიდებულება ჰქონდათ. ამ „უცნაურობის“ ახსნა შემდეგნაირად შეიძლება – საქართველოში მართველ ძალას (კომპარტია) ინტელიგენციის იდეური მრწამსი ნაკლებად აინტერესებდა, მთავარი იყო ის, რომ „ელიტური“ ინტელიგენცია ხელისუფლებისადმი მტრულად არ ყოფილიყო განწყობილი.

ქართული „წითელი“, ვითომდა დისიდენტური ინტელიგენციის სახე, ნათლად გამოჩნდა 1991-1992 დეკემბერ-იანვრის სახელმწიფო გადატრიალების დროს, როცა ბევრი ე.წ. ხელოვანი მოგვევლინა სამხედრო-კრიმინალური პუტჩის იდეოლოგიად და გვერდში დაუდგნენ ამ „რევოლუციის“ მთავარ შემომქმედს, საქართველოში კრემლიდან მოვლენილ „სისხლიან სატრაპს“ ე. შევარდნაძეს, რითაც ნილაბი ჩამოიხსნეს და აჩვენეს თავიანთი ნამდვილი, ანტიქართული სახე.

ქართულ ინტელიგენციაზე მსჯელობისას, უპრიანი იქნება მოკლედ შევაფასოდ მისი ეროვნული ფრთა, რომელსაც დიდი ღვაწლი მიუძღვის ქართულ, პატრიოტული იდეოლოგიის ფორმირებაში. მას შეიძლება ჰქმმარიტი, ეროვნული ინტელიგენცია ვუწოდოთ.

ასეთ დეფინიციას არსებობის უფლება აქვს და მასში უნდა მოიაზრებოდნენ პატრიოტი, თავისუფალი საქართველოსათვის მებრძოლი ინტელიგენტები (ი. ჭავჭავაძე, ა. წერეთელი, ი. გოგებაშვილი, დიმ. ყიფიანი, მ. მაჭავარიანი, ზ. გამსახურდია და სხვანი). ჰქმმარიტ, ეროვნულ ინტელიგენტებად არ შეიძლება მოიაზრებოდნენ ის შემოქმედი პირები, რომლებიც წარმატებულნი იყვნენ თავიანთ შემოქმედებაში, მაგრამ არ ადარდებდათ ქართველი ერის ბედი. ნამდვილი, ჰქმმარიტი ინტელიგენცია კი, ჩვენი ისტორიის კრიტიკულ მომენტებში ერის სულიერ წინამძღოლობას კისრულობდა. იბრძოდა ქვეყნის დამოუკიდებლობისთვის, ქართველი ერის თვითმყოფადობის და მისი კულტურის გადარჩენისთვის.

სამწუხაროდ, დღეისათვის, ინტელიგენციამ დაკარგა ის სტატუსი, მიმზიდველობა და ხიბლი, რაც მას ადრე ჰქონდა. დღეს პრესტიჟის მხრივ, მოწინავე პოზიციებზე გავიდნენ სხვა სოციალური ჯგუფების წარმომადგენლები, მაგ. ბიზნესმენები.

მეთოდოლოგია: საკვლევი პრობლემატიკიდან გამომდინარე, ჩვენი სოციოლოგიური კვლევის ობიექტად ანუ სამიზნე ჯგუფად შერჩეულნი იქნენ, ქ. ბათუმის ადმინისტრაციული ტერიტორიის ფარგლებში მცხოვრები შემოქმედებითი ინტელიგენციის (მეცნიერები, მწერლები, მხატვრები, მუსიკოსები, მსახიობები და ა.შ.) ის წარმომადგენლები, რომლებსაც გარკვეული წვლილი აქვთ შეტანილი ქალაქის კულტურულ ცხოვრებაში.

ჩვენი კვლევის ძირითად მიზანს წარმოადგენდა, რესპონდენტების სოციოლოგიური გამოკითხვის საფუძველზე, იმ ძირითადი ფაქტორების გამოვლენა რომლებიც ამუხრუჭებენ ან პირიქით ხელს უწყობენ ქ. ბათუმის შემოქმედებით ინტელიგენციას თავიანთ საქმიანობაში.

გამოკითხვის დაწყებამდე, რესპოდენტთა ნაწილმა შეკითხვები დაგვისვა სოციოლოგიური კვლევის კონფიდენციალურობის თაობაზე. მათთან ამ საკითხის ირგვლივ გასაუბრების შემდეგ, ისინი დარწმუნდნენ რა აღნიშნული სოციოლოგიური კვლევის სრულ ანონიმურობაში, აქტიურად,

ენტუზიაზმით, ჩაებნენ გამოკითხვის პროცესში, რამაც მათ პასუხებს მეტი გულწრფელობა და სანდოობა შესძინა.

სოციოლოგიური კვლევა ჩატარდა ანკეტური გამოკითხვის წესით. მათ პასუხი გასცეს დახურულ, ნახევრად ღია და ღია კითხვებზე. ღია კითხვები ძირითადად დასმული იყო იმ საკითხების ირგვლივ, რომელთა პრობლემატიკა რთული და მრავალფეროვანია, ამიტომ ასეთი ტიპის კითხვებზე, გაშლილი, დეტალიზებული ფორმით გაცემული პასუხების მეშვეობით, რესპონდენტებიდან უფრო სრული ინფორმაციის მიღება გახდა შესაძლებელი ამა თუ იმ საჭირობოროტო საკითხის შესახებ.

სულ გამოკითხული იქნა ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენციის 100 წარმომადგენელი.

წყაროები/ლიტერატურის მიმოხილვა – იმასთან დაკავშირებით, რომ ჩვენ სოციოლოგიური კვლევა ემპირიული ხასიათისაა, მისი სპეციფიკიდან გამომდინარე გაგვიძნელდა ამ საკითხთან დაკავშირებული კონკრეტული სოციოლოგიური პუბლიკაციების მოძიება. გამომდინარე აქედან, ჩვენ დავეყრდენით ზოგიერთ იმ წყაროს, რომლებშიც ძირითადად ზოგადი სახითა განხილული ინტელიგენციასთან დაკავშირებული საკითხები.

სოციოლოგიური კვლევის შედეგები. ჩვენ მიერ ჩატარებულ ემპირიულ სოციოლოგიურ კვლევაში მონაწილეობა მიიღო 100 რესპონდენტმა. გამოკითხულთა პასუხები საკმაოდ საყურადღებო ინფორმაციას იძლევა მათი ყოფა-ცხოვრების და შემოქმედების ზოგიერთი საკითხის თაობაზე.

კვლევის დასაწყისში, მასში მონაწილე ბათუმელი შემოქმედებითი ინტელიგენციის პროფესიული კუთვნილება იქნა დადგენილი. ის საკმაოდ მრავალფეროვანია, რასაც ადასტურებს მათი ჩამონათვალიც – ხელოვნებათმცოდნე, სხვადასხვა საგნის პედაგოგი, მხატვარი, მუსიკოსი, არქიტექტორი, დიზაინერი, თეატრის რეჟისორი, თეატრის მსახიობი, კულტურის სფეროს მენეჯერი, ლექტორი, მეცნიერი, ქორეოგრაფი, თეატრმცოდნე, მწერალი, პოეტი, ხელოვნების თეორიის და ისტორიის სპეციალისტი, ხის და ლითონის დეკორაციაზე მომუშავე, სცენის გაფორმების (ინტერიერი, ექსტერიერი) სპეციალისტი, ბალეტის ქორეოგრაფი, მოქანდაკე, ჟურნალისტი, თეატრის მენეჯერი, ოპერის მომღერალი, თოჯინების თეატრის რეჟისორი, საბავშვო სტუდიის თანამშრომელი, ეთნოლოგი, ესტრადის მომღერალი და ა.შ.

ძალიან მნიშვნელოვნად გვეჩვენება ის გარემოება, რომ ყველა გამოკითხული პირი კმაყოფილია არჩეული პროფესიით, რაც გვაძლევს იმის თქმის საშუალებას, რომ ამ ადამიანებმა შემოქმედებითი პროფესიები აირჩიეს თავიანთი სურვილის და მიდრეკილებების და არა სხვა ფაქტორების გამო.

რესპონდენტთა პასუხებიდან ჩვენ ვიგებთ, რომ სამსახური არასდროს არ გამოუცვლია მათ 35,4%; 10,4% გამოიცვალა ერთი სამსახური; 6,3% ორი,

ხოლო 47,9% იმუშავა სამსა და მეტ სამსახურში. როგორც ვხედავთ ჯამურად იმ ხალხის რაოდენობა ვისაც გამოცვლილი აქვს სამსახური, საკმაოდ ჭარბობს იმ შემოქმედი ინტელიგენციის ოდენობას, რომლებსაც სამსახური არ გამოუცვლიათ.

გამოკითხულთა 67,1% მიაჩნია, რომ აქვს სტაბილური შემოსავალი (ძირითადად ხელფასის სახით), ხოლო 32,9% შემოსავალი არასტაბილური (ანუ არარეგულარული) სახისაა. ამასთან დაკავშირებით საინტერესო შეხედულებას გამოთქვამს ერთ-ერთი რესპონდენტი – „სტაბილური ხელფასი არ არის საკმარისი ღირსეული არსებობისათვის. მიუხედავად იმისა, რომ ვარ კულტურის დამსახურებული მუშაკი, ჩემი შრომა არ ფასდება, რაც ძირითადად გამოიხატება იმაში, რომ მაქვს მცირე ხელფასი“. ამ პასუხის ინტერპრეტირება ცალსახად შეიძლება – სტაბილური ხელფასი მართლაც არ არის კეთილდღეობის გარანტია. მთავარია შემოსავლის მცირე ოდენობა, რომლის თაობაზეც პრეტენზია აქვს რესპონდენტს.

ზემოთაღნიშნული საკითხის ერთგვარ გაგრძელებად შეიძლება მივიჩნიოთ იმის გარკვევა, თუ როგორ შეიცვალა გამოკითხულთა მატერიალური მდგომარეობა უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში. აღმოჩნდა, რომ აღნიშნული პერიოდში მნიშვნელოვნად გაიუმჯობესა თავისი მატერიალური მდგომარეობა რესპოდენტთა 8,1%; უმნიშვნელოდ – 37,5%, იგივე დარჩა 33,2%; უმნიშვნელოდ გაუარესდა – 6,4%; ძალიან გაუარესდა – 8,5%; პასუხის გაცემა უჭირს 6,3%. როგორც ვხედავთ, ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ჯამურად გამოკითხულთა უმეტესობისთვის მატერიალური მდგომარეობა ან იგივე დარჩა ან სხვადასხვა დონით გაუარესდა კიდევაც.

რესპოდენტთა პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებით, ჩვენ მათ პასუხებზე დაყრდნობით გავარკვეით, რომ სახელისუფლებო და ბიზნესსტრუქტურები სხვადასხვა სახის კულტურული ღონისძიების (პროექტების) განხორციელებისას ნაკლებად რთავენ ამ საქმეში ბათუმელ ხელოვანებს. ამ საკითხთან დაკავშირებით თითქმის ყველა გამოკითხულის შეფასება იდენტურია და ერთ-ერთი რესპოდენტის პასუხს ესადაგება შინაარსობრივად. ის ამბობს: „ვის რაში სჭირდება ადგილობრივი ხელოვანების აზრი. მერია, ჩვენ, არასდროს არაფერს გვეკითხება. ძირითადად აკეთებენ იმას, რასაც თბილისიდან ჩამოყვანილი „კონსულტანტები“ ჩასძახებენ. ჩვენ აზრს იშვიათად, დაბალი დონის რაღაც კულტურული ღონისძიების ჩატარების დროს გვეკითხებიან, ისიც ზერელედ. ამასთან ერთად ძალიან უმნიშვნელო თანხით ანაზღაურებენ ჩვენს მიერ გაწეულ შრომას“.

კითხვაზე – „გაქვთ თუ არა კერძო პრაქტიკა? „გამოკითხულთა 27,4% აცხადებს, რომ აქვს ასეთი პრაქტიკა, ხოლო 72,6% არა. ხაზგასასმელია ის გარემოება, რომ არც ერთი რესპოდენტი არ ასახელებს, თუ რა სახის კერძო

საქმიანობას ეწევა. ეტყობა მათი კერძო პრაქტიკა უფრო მეტად „არალეგალური“ ხასიათისაა და ამიტომაც ისინი არ არიან დაინტერესებულები ამ ინფორმაციის გამჟღავნებით.

კითხვაზე „გაქვთ თუ არა კონტაქტები თქვენ საზღვარგარეთელ კოლეგებთან?“ პასუხები ასეთია – რესპონდენტთა 7,4% თანამშრომლობს უცხოელ კოლეგებთან, 11,3% მათთან აქვს სუსტი, უმნიშვნელო კონტაქტები; ხოლო 81,3% მათთან არავითარი კომუნიკაცია არ აქვს. როგორც ვხედავთ, ბათუმელ ხელოვანთა უმეტესობას არ აქვს არავითარი საშუალება თავისი შემოქმედება უშუალოდ გააცნოს უცხოელ კოლეგებს.

კითხვაზე – „თქვენი ოჯახის წევრებიც შემოქმედებითი ინტელიგენციის წარმომადგენლები არიან?“ პასუხები შემდეგნაირია: აღმოჩნდა, რომ რესპოდენტთა ოჯახების 63,7% სრული შემადგენლობით (რასაკვირველია ბავშვების გამოკლებით) შემოქმედი ინტელიგენციის წარმომადგენლები არიან, ხოლო ოჯახების 36,3% კი, სხვადასხვა პროფესიული ჯგუფის წარმომადგენლებისაგან შედგება.

ქართული კულტურის სფეროში არსებული მდგომარეობის თაობაზე რესპოდენტებს დავუსვით ღია კითხვა – „თქვენი აზრით, ზოგადად, რა მდგომარეობაშია დღეს ქართული კულტურა, მისი რომელი სფეროა აღმავლობის გზაზე და რომელი განიცდის კრიზისს?“ ამ საკითხთან დაკავშირებით შემდეგი თვალსაზრისებია გამოთქმული: „დღეს ქართული კულტურის ყველა სფერო კრიზისშია, განსაკუთრებით კი მწერლობა“; „ხალხური შემოქმედება და საოპერო ხელოვნება აღმავლობის გზაზეა, ხოლო კინოინდუსტრია და თეატრი რეგრესს განიცდის“; „ბევრი შემოქმედებითი კოლექტივი ენთუზიაზმზე მუშაობს, რადგან ძალიან მცირე დაფინანსება აქვთ. წარმატება აქვთ მხოლოდ იმ სახელოვნებო ჯგუფებს, რომლებსაც ბ. ივანიშვილი აფინანსებს. ასეც არ შეიძლება“; „ყველა შემოქმედებითი კოლექტივი „მსუყედ“ უნდა ფინანსდებოდეს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე, რადგან თუ რამეს შეუძლია საქართველოს წარმოჩენა მსოფლიოში, ეს ქართული ხელოვნებაა“; „ქართული კულტურა ყოველთვის იდგა მოწოდების სიმაღლეზე, უბრალოდ მას მეტი პოპულარიზაცია სჭირდება; „წარმატება მხოლოდ ცალკეულ შემოქმედებით კოლექტივებს (მაგ. „ერისიონი“) აქვთ, ხოლო მთლიანად ქართული კულტურა არც თუ ისე სახარბიელო მდგომარეობაშია“; „ზოგადად, როგორ დღეშია ქართული კულტურა ძნელი შესაფასებელია. „კარგად“ კი არიან ის ცალკეული საემისრულებლო კოლექტივები, რომელთა ხელმძღვანელობა ახლოსაა ხელისუფლებასთან“; „ნებისმიერი სახელოვნებო ჯგუფის „წარმატება“ დამოკიდებულია ქ. ბათუმის მერიის კულტურის სფეროს მესვეურების კეთილგანწყობაზე“; „ქართული კულტურა საგანგაშო მდგომარეობაშია, იმიტომ, რომ ამ სფეროში დასაქმებულებს თითქმის არ აქვთ ხელშეწყობა სახელმწიფოსგან. მოაზროვნე შემოქმედი ადამიანები „გარბიან“ დასაქმების

უფრო შემოსავლიან სფეროში“; „ქართული კულტურა პოსტსაბჭოთა სივრციდან გამოსვლის გარდამავალ ეტაპზე“; „ქართული კულტურა კარგ მდგომარეობაშია, რასაც მოწმობს ის წარმატებები, რასაც აღწევენ ჩვენი ხელოვანები საზღვარგარეთ“.

დღეს საზოგადოებაში დისკუსიის საგანი ხდება საკითხი იმის თაობაზე, თუ რამდენად ემუქრება ქართული კულტურის თვითმყოფადობას უცხოური „მასკულტურის“ ფართო „შემოხიზება“ საქართველოში. ამ საკითხის თაობაზე კითხვა შემდეგნაირად იყო ფორმულირებული – „როგორ ფიქრობთ, ზოგადად, დღევანდელი ქართული კულტურა მთლიანობაში ეროვნულ ფესვებზე დგას, თუ მასში შეიმჩნევა კოსმოროლიტური (არაეროვნული) კულტურის გავლენა?“. გამოკითხულთა ცალკეული პასუხების შინაარსი, შემდეგი სახითაა ჩამოყალიბებული – „ქართველებს უდიდესი კულტურა გვაქვს, მაგრამ უცხოური „ლიბერალური“ კულტურის ექსპანსია საქართველოში ამუხრუჭებს და ბოჭავს მის განვითარებას“; „ქართული კულტურის „ევროპეიზაცია“ ანადგურებს მის ეროვნულ ფესვებს და უზღუდავს განვითარების პერსპექტივებს“; „ქართული კულტურა დეგრადირების გზაზეა, რაც უცხოური, მდარე ხარისხის კულტურის ჩვენს ქვეყანაში ინტენსიურ შემოჭრას მოჰყვება“ „უცხოური კლასიკური კულტურის ჩვენს ქვეყანაში შემოსავალს მივესალმები, კოსმოპოლიტურის (არაეროვნულის) – არა“; „სამწუხაროდ, დღეისათვის ეროვნული კულტურის განვითარებას ჩვენში ნაკლები ყურადღება ეთმობა. აქცენტი გადატანილია უცხოური კულტურის ჩვენთან დანერგვაზე, ქართულის შეზღუდვის ხარჯზე“; „ჯერჯერობით ქართული კულტურა ეროვნულ ნიადაგზე დგას, მაგრამ მასში, თანდათანობით სულ უფრო იჭრება კოსმოპოლიტური ელემენტები“; „უფროსი თაობა ქართული ტრადიციული კულტურის მიმდევარია, ხოლო ახალგაზრდობა უფრო კოსმოპოლიტური, არაეროვნული კულტურისკენ იხრება“; „სხვა ერების კულტურიდან, რაღაცეების გადმოღება დასაძრახი არაა“; „ნამდვილი დასავლური კულტურა ჩვენთვის მისაღებია, ჩვენთვის მიუღებელია სულიერებისგან დაცლილი ფსევდოდასავლური კულტურა“; „საქართველოში ბოლო დროს ერთ ცუდ ტენდენციას აქვს ადგილი – უცხოური კულტურა უფრო ფასდება და მეტი ასპარეზი აქვს, ვიდრე ქართულს“; „საქართველოში აშკარად იკიდებს ფეხს კოსმოპოლიტური კულტურა. მაგ. ისმენ „თანამედროვე“ ქართველი კომპოზიტორის ნაწარმოებს, მაგრამ მასში ქართულს ვერაფერს აღმოაჩენ“; „ჩვენი ქართული კულტურული იდენტობა თანდათან იკარგება. ეს ყველაფერი გლობალიზაციის ბრალია, როცა უპირატესობა ქართულთან შედარებით ენიჭება უცხოურს (თუგინდ დაბალი დონის)“; „ხდება ჩვენი კულტურის „გადაკეთება“ უცხოურ ყაიდაზე, რაც ზოგიერთს ქართული კულტურის „გათანამედროვეებად“ მიაჩნია“; „რთული საკითხია, ვფიქრობ, რომ არსებობს ნაღდი ქართული კულტურა მინარევების გარეშე და ასევე

შეჯერებული უცხოურთან“; „ჩვენ ჩაკეტილი სამყარო არ ვართ, ამიტომ ვერსად გავექცევით უცხოური კულტურების გარკვეულ ზეგავლენას“; „სამწუხაროდ ე.წ. ლიბერალების მიერ ინერგება მოსაზრება, რომ კოსმოპოლიტური, ეროვნულობისგან დაცლილი კულტურა პროგრესულია, ხოლო ქართული ჩამორჩენილი, რეტროგრადული“; „კოსმოპოლიტური არ ნიშნავს დასავლურ კულტურას, მათ შორის ტოლობის ნიშნის დასმა არ შეიძლება. კოსმოპოლიტურს ეროვნული სახე არ აქვს, ხოლო ნებისმიერ დასავლურ კულტურას ეროვნულობის ბაზაზეა წარმოქმნილი (მაგ. იტალიური ოპერა, ფრანგული კინო, ესპანური მხატვრობა და ა.შ.)“; „ქართული კულტურა ძირითადად ქრისტიანულ ფესვებზე დგას, ხოლო კოსმოპოლიტიკური კულტურა ანტიქრისტიანულია და თავისთავად ანტიქართული“; „ქვეყნის ბედი თუ გადარდება, როგორ შეიძლება ქართულ კულტურას პატივს არ სცემდე“; „კოსმოპოლიტური კულტურა სინამდვილეში კონტრკულტურაა და მიუღებელია ჩვენი ხალხისთვის“; „ე.წ. კოსმოპოლიტური (ფსევდოდასავლური, არატრადიციული) კულტურა იმათ აწყობთ, ვისთვისაც სამშობლო, ტრადიცია, და მშობლიური ენა მეორეხარისხოვანია. გამომდინარე აქედან, ჩვენ, ქართველები ყველანაირად უნდა ვეწინააღმდეგებოდეთ ასეთი კულტურის საქართველოში დამკვიდრებას“; „ქართული კულტურა არ გამოიჭრება ევრო-ამერიკული კულტურის თარგზე, ამიტომ ჩვენთან პრიორიტეტი ეროვნულ კულტურულ ფასეულებს უნდა მიენიჭოს“; „ევროპაში უნდოდან კულტურაში დაენერგათ მულტიკულტურალიზმი, მაგრამ მან კრაზი განიცადა“; „არ შეიძლება სხვადასხვა ერების კულტურების ერთმანეთთან შედარება და მათი მოწინავე და ჩამორჩენილ კულტურებად დაყოფა. ყველა ეროვნული კულტურა დასაფასებელია, ისინი ქმნიან კულტურათა მრავალფეროვნებას. ერთი რომელიმე ხალხის კულტურა, როგორ აღმატებულადაც არ უნდა წარმოგვიდგინონ ის, ვერ ჩაანაცვლებს სხვა ერების კულტურას“; „ზოგადი საკაცობრიო კულტურა მითია და მეტი არაფერი. ევროპაში ეროვნული კულტურები დომინირებენ და არა ეროვნულობისგან შორის მყოფი, რაღაც ზოგადი, უსახო, აღრეული, კოსმოპოლიტური კულტურები“; „სხვადასხვა ერების კულტურებს შორის უნდა არსებობდეს მჭიდრო კავშირურთიერთობები და არა ქიშპობა. არ არსებობს დიდი და პატარა ერების კულტურები. ყველა ერის კულტურა მნიშვნელოვანია მისი ორიგინალობით (მაგ. რამდენი კარგი იტალიური სიმღერა არ უნდა არსებობდეს, ისინი თავისთავადობით და ესთეტიკური დონით ვერ იქნება ქართულ ხალხურ სიმღერების საპირწონე)“.

საკვლევი თემის ირგვლივ სრული სურათის შესაქმნელად, ჩვენ გავარკვეით ისიც, თუ როგორი აზრი აქვთ რესპოდენტებს, ქართულ და ევროპულ კულტურების დამოკიდებულების მიმართ. გამოკითხულთაგან არც ერთი პირი არ ფიქრობს, რომ დღევანდელი ქართული კულტურა

ევროპულს ძალიან ჩამორჩება; 2,6% აზრით ქართული კულტურა ევროპულთან შედარებით ცოტათი ჩამორჩენილია; რესპოდენტთა 75,3% თვალსაზრისით ქართული და ევროპული კულტურები ერთი დონისაა; 3,7% მიიჩნევს, რომ ქართული კულტურა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ევროპული“; ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა კი უჭირს გამოკითხულთა 18,4%. გამოდის, რომ ჩვენი შემოქმედებითი ინტელიგენციის უმეტესობას ქართულ და ევროპულ კულტურებს თანაბარძალოვან მნიშვნელობას ანიჭებს.

ამ საკითხთან დაკავშირებით, ზოგიერთი რესპოდენტის მოსაზრება შემდეგნაირია – „კულტურების შედარება უხერხულია. ყველა ერის კულტურა თვითმყოფადობით ფასდება. უკეთესი და უარესი კულტურები არ არსებობს. ჩვენთვის მთავარია პატივი ვცეთ ქართულ კულტურას“; „კულტურა სპორტი არაა, სადაც უპირატესობა რაოდენობრივი მაჩვენებლებით ფიქსირდება“; „კულტურათა დაპირისპირება არაკორექტულია. ჩვენთვის მთავარია ვიამაყოთ დიდი ქართული კულტურით“; „არის კულტურის სფეროები სადაც ჩვენ ვჯობივართ ევროპას (ფოლკლორი), ზოგიერთ სფეროში ისინი უფრო წინ არიან (სიმფონიური მუსიკა). საბოლოო ჯამში ეს კულტურები ერთმანეთს ავსებენ“; „სხვადასხვა ერების კულტურების შედარება არაკორექტულია, მაგრამ აქ ერთ გარემოებას უნდა გაესვას ხაზი–ქართულმა კულტურამ უმნიშვნელოვანესი როლი ითამაშა ჩვენი ერის თვითმყოფადობის შენარჩუნების საქმეში“.

აღნიშნულ კითხვაზე პასუხებმა აჩვენა, რომ რესპოდენტების აბსოლუტური უმეტესობა ქართულ და ევროპულ კულტურებს თანაბარძალოვან მნიშვნელობას ანიჭებს. ეს ფაქტი იმაზეც მიანიშნებს, რომ ამ საკითხისადმი სუბიექტური, მიკერძოებული მიდგომა უმნიშვნელოა.

ჩვენთვის მნიშვნელოვანი იყო გაგვეგო თუ რას ფიქრობს ქ. ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენცია ქართული კულტურის მომავალზე. ამის გაგებას ჩვენ შევეცადეთ შემდეგი კითხვის მეშვეობით – „ზოგადათ, როგორ აფასებთ, ქართული კულტურის განვითარების პერსპექტივებს?“ რესპოდენტთა ზოგიერთი წინადადება ამ საკითხის ირგვლივ ასეთია: „ქართული კულტურის განვითარება დიდათაა დამოკიდებული იმაზე, თუ როგორ კულტურულ პოლიტიკას გაატარებს ჩვენი სახელმწიფო, როგორ სპონსორობას გაუწევს ბიზნესი ჩვენი ქვეყნის ინტელიგენციას“ ; „ჩვენი შემოქმედებითი ინტელიგენცია სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტებით უნდა იყოს დაცული“; „ქართული კულტურა დინამიურად განვითარდება მხოლოდ ევროკავშირში გაწევრიანების შემთხვევაში, სხვა ალტერნატივა არაა, თორემ ქართული კულტურა გადაგვარდება რესტორნების და სახინკლეების კულტურად“. „ქართული კულტურა რომ განვითარდეს, ის მუდმივად უნდა ითვისებდეს რაიმე უცხოურ კულტურულ ფასეულობებს. ევროპა-აზიის გზაგასაყარზე მდებარე საქართველო, მთელი თავისი ისტორიის მანძილზე, ითვისებდა გარკვეულ კულტურულ კომპონენტებს,

როგორც ევროპიდან, ასევე აზიიდან. აღსანიშნავია, რომ არაქართული წარმოშობის კულტურულ-ცივილიზაციური ფასეულობების ქართულ „ყაიდაზე“ გადმოყვანის შემდეგ, მათ ქართული სახე ეძლეოდათ. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ქართული კულტურის განვითარებას პერსპექტივა აქვს, მხოლოდ სხვა ქვეყნების კულტურებთან მჭიდრო კავშირის შემთხვევაში“; „ქართული კულტურის მომავალი მხოლოდ ტრადიციულის და ნოვაციურის ჰარმონიულ სინთეზში უნდა ვეძებოთ“; „თუ ქვეყნის სათავეში ეროვნული ხელისუფლება არ იქნება ქართული კულტურა ვერ განვითარდება. ეროვნული კულტურის პატრონობა მხოლოდ პატრიოტებს შეუძლიათ“; „ჩვენ კულტურას განვითარების პერსპექტივები ექნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ჯეროვანი ყურადღება მიექცევა ეროვნულ პოზიციებზე მდგომ კულტურის მუშაკებს(მწერლებს, მეცნიერებს, მუსიკოსებს და ა.შ.)“; „თუ ქართულ კულტურას ხელისუფლებიდან ხელშეწყობა არ ექნა, მის განვითარებაზე ლაპარაკი ზედმეტია, მას მომავალი აქვს მხოლოდ სახელმწიფოს მხრიდან კარგი დაფინანსების პირობებში“; „კულტურა ვერ განვითარდება, თუ არ შეიქმნა კულტურული ობიექტების (კულტურის სახელები, მუზეუმები, მხატვართა საგამოფენო დარბაზები, მუზეუმები და ა.შ.). ფართო ქსელი“. „კულტურის განვითარებისთვის საჭიროა ტალანტების მოძებნა და მათი მხარდაჭერა“; „კულტურის სფეროს ზედა ეშელონებში მაღალი რანგის პროფესიონალების დანიშვნის გარეშე, ქართული კულტურა ვერ განვითარდება. უციცი „ჩინოვნიკი“ ქართული კულტურის განვითარებას შეაფერხებს“; „თუ სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული, ბავშვთა ახალი სახელოვნებო სტუდია-სასწავლებლები არ გაიხსნება, არსებული ინტელიგენციის შემდეგ, მათი საქმის ღირსეული გამგრძელებლები აღარ გვეყოლება და ჩვენი კულტურის განვითარებაც შეფერხდება“;

ინტელიგენციის შემოქმედებაზე დიდი გავლენა აქვს მისი ცხოვრების და შრომის პირობებს. ამ საკითხის გასარკვევად, რესპონდენტებს მოუწიათ პასუხის გაცემა შემდეგ კითხვაზე – „თქვენი აზრით, რა უნდა გაკეთდეს იმისთვის, რომ გაუმჯობესდეს პირადად თქვენი და მთლიანად საქართველოს შემოქმედებითი ინტელიგენციის ყოფა-ცხოვრების და შრომის პირობები?“. ზოგიერთი პასუხი შემდეგი შინაარსისაა: „მშვიერი ინტელიგენტი ვერაფერ მნიშვნელოვანს ვერ შექმნის. ამიტომ საჭიროა ადამიანთა ამ ჯგუფს მკვეთრად გაეზარდოს ხელფასი, რათა მათ ხარისხიანი შემოქმედებითი პროდუქცია შექმნან. არ შეიძლება ინტელიგენტი ყოველდღე თავის რჩენაზე ფიქრობდეს“; „უნდა გაუმჯობესდეს ინტელიგენციის ცხოვრების მატერიალური პირობები. ინტელიგენტი ძირითადად უნდა ფიქრობდეს მხოლოდ თავის პროფესიულ კარიერაზე და არა ყოველდღიურად თავისი სოციალური პრობლემების მოგვარებაზე“; „შემოქმედ ინტელიგენციაზე ხელფასთან ერთად, გარკვეული

პერიოდულობით უნდა გაიცეს პრემიები. ეს დამატებით სტიმულს მისცემს მათ საქმიანობას“; „ახალგაზრდა, დამწყებ შემოქმედ პირებს, ბინები უსასყიდლოდ უნდა გადაეცეთ“; „აუცილებელია შრომით კანონმდებლობაში ისეთი მუხლების შეტანა, რომლებიც უზრუნველყოფენ ინტელიგენციის მაღალ მატერიალურ კეთილდღეობას“; „სახელმწიფომ შემოქმედებით შრომით დასაქმებულ ადამიანებზე უნდა გასცეს ყოველთვიური სახელფასო დანამატი“. „თუ ქვეყანაში ეკონომიკური მდგომარეობა არ შეიცვალა, შემოქმედებითი შრომით დაკავებული მოქალაქეების მდგომარეობა არ გაუმჯობესდება“ „მდიდარი ადამიანები გვერდში თუ არ დაუდგნენ ხელოვანებს, მათი მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესების პერსპექტივა ძალიან დაბალია. სახელმწიფოს უამრავი პრობლემა აქვს გადასაჭრელი (მათ შორის საგარეო ვალები), ამიტომ იმის მცირე შანსია, რომ ხელისუფლებამ ინტელიგენციისთვის მოიცალოს“;

ჩვენი სოციოლოგიური გამოკითხვის ბოლო, შეკითხვა ეხებოდა იმ ხელშემშლელი ფაქტორების ფიქსირებას, რომლებსაც აწყდება თავიანთ საქმიანობაში ქ. ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენცია. ქვემოთ გთავაზობთ ზოგიერთი რესპონდენტის პასუხს ამ ღია კითხვაზე – „ძალიან ბევრი დილექტანტია შემოქმედებით სფეროში. ისინი ცდილობენ ნამდვილ, მაღალი დონის პროფესიონალ სპეციალისტებს ხელი შეუშალონ მუშაობაში“; „ხელშეკრულების გამო, იძულებული ვარ ვიღაცას მოვუხატო აბაზანა, აგარაკზე საქეიფო ადგილას გავუკეთო დეკორი და ა.შ. ანუ უსახსრობის გამო ხელოვანი გავხდი ხელოსანი. ე. ი. ხდება ჩემი სრული დეკვალიფიკაცია“; „ჩემი შემოქმედებითი საქმიანობისთვის მთავარი ხელშემშლელი ფაქტორია ჩემი შრომის მწირი დაფინანსება“; „კულტურის სფეროს ბიუროკრატია, შემოქმედებითი ინტელიგენციის ნაღვალს სუბიექტურად, მიკერძოებულად აფასებს. ამ ბიუროკრატიასთან დაკავშირებული პირები, მათთან საქმის „ჩაწყობის“ გზით, სხვადასხვა სახის კონკურსებში დაუმსახურებლად იმარჯვებენ და იღებენ საკმაოდ დიდ ფინანსურ სარგებელს. ჩვენ კი – პატიოსანი მუშაკები ვრჩებით „ხახამშრალი“. გამომდინარე აქედან, ნეპოტიზმი და პრივილეგიები შემოქმედებით სფეროში ძირფესვიანად უნდა ამოიძირკვოს და ხელისუფლებასთან დაკავშირებული ხელოვანთა „კასტა“ უნდა საბოლოოდ აილაგმოს“. „ხელშემშლელი პირობაა ხელოვანების ქალაქის მერიასთან ჰორიზონტალური ურთიერთობების არქონა“; „სახელმწიფო თითქმის არ აფინანსებს სამეცნიერო და სხვა სახის ნაშრომების გამოცემას, ხოლო მე ამის სახსრები არ მაქვს“; „კულტურის სფეროს მესვეურები, ნაკლებად გვისმენენ დარგის სპეციალისტებს. მათთან, ამა თუ იმ საჭირობოროტო საკითხზე საუბარი საუბრად რჩება ანუ როგორც იტყვიან „ხმა მღალადებლისა უდაბნოსა შინა“. ჩვენ სამართლიან პრეტენზიებს, ხელმძღვანელობა აინუნშიც არ აგდებს, რაც ძალიან აფერხებს შემოქმედებითი ინტელიგენციის

საქმიანობას“; „მთავარი ხელშემშლელი ფაქტორია ხელმძღვანელობის „უკიდევანო“ დილექტანტიზმი“; „ბათუმელ მხატვართა საქმიანობაში, მთავარი შემაფერხებელი ფაქტორია, ფერწერული ტილოების რეალიზაციის დაბალი დონე, გამოსავალს ვხედავ მხატვრების ნამუშევრების გამოფენა-გაყიდვის მოწყობაში. მნელად რეალიზებადი ფერწერული ტილოები, სასურველია, შეიძინოს სახელმწიფომ (კულტურის სამინისტრომ) და საჩუქრად გადასცეს სხვადასხვა ორგანიზაციებს. ასეთი გზით შესაძლებელი იქნება მხატვრების მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესება“. „არ არის დაცული საავტორო უფლებები“; „ძირითადი ხელშემშლელი ფაქტორი ჩემ საქმიანობაში არის ის გარემოება, რომ კულტურის სფეროს ზოგიერთი „ვაიჩინოვნიკი“ უხეზად ერევა ჩემ საქმიანობაში და მაიძულებს მისი „კულტურული პრინციპების“ მიხედვით ვიმოღვაწეო“; „ჩემი შემოქმედებითი საქმიანობა იზღუდება სხვადასხვა სახის უაზრო რეგულაციებით“; „ჩემი პროფესიისთვის, მთავარი ხელშემშლელი ფაქტორია საკონცერტო დარბაზების სიმცირე“; „საქმე ფერხდება იმიტომ, რომ კულტურის სფერო გაივსო არაპროფესიონალებით“; „ადგილი აქვს ხელოვანთა შეზღუდვას პარტიულ-პოლიტიკური ნიშნით“; „ფინანსები არასწორად განიკარგება ხელმძღვანელობის მხრიდან“; „ვარ მხატვარი, მაგრამ არ მაქვს საკუთარი სახელოსნო“; „ჩემი საქმიანობის მთავარი ხელშემშლელი ფაქტორია ის, გარემოება, რომ ბათუმში არის მაღალი დონის მომღერლებით დაკომპლექტებული საოპერო დასი, მაგრამ არ არის ოპერის თეატრი. ამიტომ ჩვენს ქალაქში აღზრდილი, ოპერის მომღერლების ნაწილი, საზღვარგარეთ მოღვაწეობს. ოპერის თეატრის დაარსება, დაამშვენებს ჩვენს ქალაქს და გადააქცევს მას, საოპერო ხელოვნების ერთ-ერთ ცენტრად შავიზღვისპირეთში“.

დასკვნა. საკვლევ თემასთან დაკავშირებით, სოციოლოგიურ ანკეტაში დასმულ შეკითხვებზე, რესპონდენტებმა საკმაოდ კვალიფიციური პასუხები გასცეს. მათი ანალიზის საფუძველზე კი გარკვეული დასკვნების გაკეთება შეიძლება. აღმოჩნდა, რომ მრავალ საკითხთა შორის, ქ. ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენციის მთავარი პრობლემაა, მათი შრომის დაბალი ანაზღაურება. დამოუკიდებელ საქართველოში, საბჭოთა პერიოდისაგან განსხვავებით შემოქმედებითი ინტელიგენცია გათავისუფლდა კომუნისტური იდეოლოგიური „მარწუხებისგან“, მაგრამ დაბალი შემოსავლების გამო, მათი ნაწილი, მატერიალური კეთილდღეობის გაუმჯობესების მიზნით იძულებული იყო „მორგებულიყო“ სახელისუფლებო სტრუქტურების ნებას, რადგან სხვა გზით, თავიანთი პროფესიების „დაბალბიუჯეტურობის“ გამო, ვერ იუმჯობესებდნენ თავიანთ მატერიალურ მდგომარეობას. გამომდინარე ასეთი ვითარებიდან, საჭიროა, შემოქმედებითი ინტელიგენციის უკლებლივ ყველა წარმომადგენელს, მათი კვალიფიკაციის გათვალისწინებით, დაენიშნოს შესაფერისი ანაზღაურება,

რომელიც უნდა გაიცემოდეს მათზე მაშინაც კი, როდესაც ისინი, გარკვეული მიზეზების გამო, ვერ ქმნიან შემოქმედებით პროდუქციას ანუ იმყოფებიან „შემოქმედებითი პაუზის“ მდგომარეობაში. მატერიალური ხელმოკლეობა აბრკოლებს თანამედროვე ქართული შემოქმედებითი ინტელიგენციის განვითარების პროცესს, რაც უარყოფითად აისახება მთლიანად საქართველოს კულტურულ ცხოვრებაზე.

ასეთი სიტუაციის გადალახვის გზად, ჩვენ გვესახება შემოქმედებითი ინტელიგენციის დახმარების ფონდის შექმნა, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი გახდება ამ სოციალური ჯგუფის ფინანსური მხარდაჭერა. ჩვენი აზრით, ამ წამოწყების რეალიზაციის მიზნით, კარგი იქნება თუ კულტურის სამინისტრო „შეაწყობს“ ქართული საზოგადოების მდიდარ ფენას (მხოლოდ პარლამენტში 51 მილიონერი დეპუტატია), რათა მათ, დროგამოშვებით მაინც დააფინანსონ, შემოქმედი, პატრიოტი ხელოვანი ადამიანები, თორემ რა გამოდის, დღეს, მაგალითად, „პოლიტიკოს – მილიონერის“ მ. ხაზარაძის ფონდის „საბას“ ძირითადი ნომინანტები ერთი და იგივე, არაქართული მენტალიტეტის ვაიმწერლებია. საზღვარგარეთიდან გამოგზავნილი გრანტებიც უმეტესწილად ასეთ არაეროვნული, კოსმოპოლიტური, ულტრალიბერალური შეხედულებების მატარებელ „შემოქმედებით“ ინტელიგენციაზე ნაწილდება. ზოგადად კი შეიძლება ითქვას, რომ ქ. ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენციას მრავალი პრობლემა აწუხებს, რომელთა სრულყოფილად გადაჭრა შეუძლებელია სახელმწიფოს დახმარების გარეშე. ამავე დროს ამ საქმეში დიდი როლი შეიძლება ითამაშონ ბიზნესმენებმაც.

საბოლოო ჯამში, შეიძლება ითქვას, რომ ქ. ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენცია, ყოველთვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა და ასრულებს ქალაქის კულტურულ ცხოვრებაში. ქ. ბათუმის შემოქმედებითი ინტელიგენციის მძლავრი ინტელექტუალური, ზნეობრივი და ჰუმანისტური პოტენციალის გათვალისწინებით. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ჩვენ ქალაქს აქვს ყველა შანსი, უახლოეს მომავალში გახდეს შავიზღვისპირეთის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კულტურული ცენტრი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება საქართველოში: მიღწევები და გამოწვევები – სტრატეგიის განაცხადი. თბილისი, 2005

ქართველი ინტელიგენცია საბჭოთა პერიოდში. ინფორმაცია მოპოვებულია საიტიდან [http:// sites.google.com/a/iliauni.edu.ge/1921- sakartvelo/kartveli-intelligentsia-sabchota-periodis/](http://sites.google.com/a/iliauni.edu.ge/1921-sakartvelo/kartveli-intelligentsia-sabchota-periodis/)